

Yerel Basında İdeolojik Söylem: 1919–1920 Konya Basını Örneği¹

Mustafa İŞLİYEN²

Özet

Bu çalışmada, Millî Mücadele Dönemi Konya gazetelerinden *İbret*, *İntibah* ve *Öğüd* gazeteleri incelenmiştir. Söz konusu gazetelerin, geliştirdikleri söylemlerin çözümlenmesi ile ideolojik yapıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre; gazeteler Millî Mücadele Dönemi'nde toplumu kendi fikirleri etrafında toplamak adına milliyetçi, siyasî ve dinî söylemler geliştirmişlerdir. Gazetelerin, bu söylemleri nasıl kullandıkları, söylem analizi metodu kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışma neticesinde söz konusu gazetelerin söylemlerinin, savaş gibi olağanüstü bir durumda bile ideolojilerine taraftar bulmaya yönelik olduğu saptanmıştır. Gazetelerin bu tavrı, ideolojilerin açık bir biçimde gazete metinlerine yansımalarının nasıl olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Konya, Millî Mücadele Dönemi, ideoloji, söylem, gazete.

Ideological Discourse In The Local Press (Case Of Konya 1919–1920)

Abstract

In this study, *İbret*, *İntibah* and *Öğüd* newspapers published in Konya in the National Struggle Period were analyzed. The discourses developed by these newspapers were analyzed to reveal their ideological natures. Concordantly, the newspapers developed nationalist, political and religious discourses to bring people together around their ideas in the National Struggle Period. Discourse analysis method was used to find out how the newspapers used these discourses.

As a result of study, it was found out that the discourses of the newspapers were intended to recruit people to their ideologies in an extraordinary situation like war. This attitude of newspapers indicated how ideologies were obviously reflected in newspaper texts.

Key Words: Konya, National Struggle Period, ideology, discourse, newspaper.

¹ Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalında 2010 yılında aynı adla kabul edilen yüksek lisans tezinin özetidir

² Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, mustafaisliyen@aksaray.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-0086-6165

Giriş

İnsan, doğası gereği haber alma ve verme ihtiyacı hissetmektedir. En basit anlamda, iki kişi arasında gerçekleşen ve genellikle sözlü olan iletişim eylemi, haberin yayılma alanı açısından sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bu sınırlılık basın yayın araçları vasıtasıyla ortadan kalkarak haberin daha geniş kesimlere ulaşmasını mümkün hale getirmiştir.

Tek bir kaynaktan çıkan fikirlerin ve bilgilerin basın yayın araçları vasıtasıyla daha geniş kitlelere yayılması, matbaanın icadıyla mümkün hale gelmiş ve hızlı bir değişimin önü açılmıştır. Birbirinden uzak olan bireyler arasında hızlı bir iletişimi sağlayan basın yayın araçları, ortaya çıktıkları günden itibaren, belli bir gücü elinde bulundurmuş ve bu özelliğiyle, bireyi ve toplumu fikirsel anlamda değiştirme ve dönüştürme anlamında güç sahibi olmuştur.

Kullandığı dil ve aktardığı mesajlarla kitleleri yönlendirebilen basın yayın araçları, bu itibarla belli güç odaklarıyla ilişki içerisinde olmuştur. Söz konusu odaklar, basının gücünü kendi ideolojisini kitlelere ulaştırmada etkin bir propaganda aracı olarak kullanmaktadır. Basın yayın araçları, temel olarak güç odaklarının topluma mesajlarını iletebilecekleri en önemli mecralardan biridir ve yine toplumun istek ve beklentilerinin bu güç odaklarına iletilmesinde ihtiyaç duyulan kanalların başında gelir. Bu doğrultuda bu araçlar, kamuoyunu siyasî ve ekonomik açıdan yönlendirme ve bilinçlendirme yoluna başvurabilmektedirler. Bununla birlikte kimi düşüncelerin sözcülüğünü yaparak toplum üzerinde belirli yönde fikir değişikliğine sebep olmakta ve yeni tutumların yerleşmesini sağlayabilmektedir.

Basının bu gücü, tarih boyunca dikkatleri üzerine çekmiştir. Nitekim güç sahipleri bu araçları kendi amaçları için kullanmışlardır. Bunun ilk örneklerinden biri 1631 yılında Fransa'da Kardinal Richelieu'nun himayesinde *Gazette* adıyla yayınlanan gazetedir. Bu yayın etkin bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır.

Basının, kitleleri etkileme ve yönlendirme gücü, birçok durumda olduğu gibi olağanüstü bir durum olan savaşta da etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Nitekim Millî Mücadele Dönemi'nde toplumu belli bir fikir etrafında birleştirme ve bütünleştirme maksadıyla etkin bir şekilde kullanılmıştır (Ayhan, 2007a: 26). Kitleleri tek bir merkezde toplamak, belli bir fikir etrafında birleştirip bütünleştirmek adına bu araçlar önemli görevler üstlenmiştir.

Çalışmada Millî Mücadele Dönemi Konya'sının genel yapısı ve incelenen gazetelerin durumuna genel bir perspektiften bakılmıştır. Olağanüstü bir durum olan Millî Mücadele Döneminde toplumsal bütünleşmeyi sağlayan unsurlar arasında din, toplumsal örgütler ve basın ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın ana eksenini oluşturan Millî Mücadele Dönemi Konya'sında çıkan gazeteler, bu savaş ortamında kitleleri kendi duruş ve çizgilerine göre yönlendirmek adına yayın yapmışlardır. Bu itibarla İdeoloji kavramı ve ideoloji ile doğrudan ilişkili olan söylem ve söylemin yapısal özellikleri ele alınmıştır. Dolayısıyla gazeteler, bu yayınlarını taraftarı oldukları grupları, siyasî partileri/oluşumları, desteklemek adına belli bir ideolojik söylem içinde okurlarına sunmuşlardır.

1. Millî Mücadele Döneminde Konya ve Konya Basını

Konya, günümüzde olduğu gibi Millî Mücadele yıllarında da bir tahıl ambarı olması sebebiyle gerek komşu vilâyetlerle gerekse merkez İstanbul ile sıkı bir ilişki içerisindeydi. Bu sebeple dönemin şartlarına göre iyi bir ulaşım şebekesi mevcuttu. 1896 yılında demiryolu ile Batı'ya ve Merkez'e bağlanan Konya, 1906 yılında Konya-Ereğli hattının yapılmasıyla Bağdat Demiryolları'na bağlanmış bulunuyordu (Avanas, 1998: 7). Bu özelliklerden ötürü Konya, 1919 yılının Ocak ayından itibaren İtalyan ve İngiliz kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. İlk işgal yeri, her iki kuvvet için de istasyondur. İşgalciler daha sonra şehir içinde belli yerleri merkez edinmişlerdir (Arabacı, 1991: 3-4). İtalyanlar, Konya İstasyonu'nu işgallerinden kısa bir süre sonra işgal sahalarını genişletmişlerdir. İngilizlerle iş birliği yapan İtalyanlar, İngilizlerin 17 Mayıs 1919 tarihinde Konya'yı boşaltmalarından sonra şehirdeki bütün kontrol ve denetimleri üstlenmiştir (Gül vd., 2003: 33).

İşgaller neticesinde İstanbul Hükümeti, Anadolu'ya *Heyet-i Nasihalar* (Nasihat Heyetleri) göndermiştir. Heyet, 26-30 Nisan 1919 tarihlerinde Bursa, Balıkesir ve İzmir'i dolaşarak Konya'ya gelmiştir. Konya'daki görüşmeler için Ali Rıza Paşa, Konyalılar adına Sivahlı Ali Kemali ve Ömer Vehbi ile görüşmüştür. Görüşmeler neticesinde Konya halkının bağımsızlığa dair kararlılığı, kesin bir şekilde ortaya konmuştur (Atalay, 1997: 84-85).

Bunların dışında Konya, siyasî yapı açısından deyim yerindeyse siyasî kuruluşların rekabet halinde olduğu bir siyasî arena gibidir. Birçok siyasî partinin faaliyet içinde olduğu Konya, diğer vilayetlere nazaran merkezi bir konumda bulunmaktadır. Siyasî açıdan bakıldığında zaman II. Meşrutiyet döneminde, Sivahlı Ali Kemalî önderliğinde İttihat ve Terakki Fırkası Konya şubesinin faaliyetleri dikkat çekerken, Zeynelabidin önderliğinde (1919) Hürriyet ve İtilâf Fırkası mensuplarının muhalif hareketleri de etkin bir şekilde görülmektedir (Uyanık, 2009; Avanas, 1998). İttihad ve Terakki ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın yanı sıra Konya'da Selâmet-i Osmaniye Fırkası, Sulh ve Selamet Fırkası (25 Haziran 1919), Tealî-i İslam Cemiyeti (1919), Teâvün-i İslam Cemiyeti, İngiliz Muhipler Cemiyeti gibi çoğu İttihat ve Terakki yandaşı, sonrası için Kuvâ-yı Milliye karşıtı olan kuruluşlar göze çarpmaktadır (Uyanık, 2009; Avanas, 1998).

Konya, basın alanında da dönemin şartları açısından önemli derecede etkili ve güçlüdür. Bu dönemde Türkiye'de çıkan 306 civarındaki gazete ve derginin 8'i Konya'da yayınlanmaktadır. Bu gazeteler *Konya*, *Babalık*, *Öğüd*, *İntibah*, *Telgraf Haberleri*, *İbret* ve *Halk* gazeteleriyle birlikte *Hak Yolu* dergisidir. Bu noktada çalışmanın ana eksenini oluşturdukları için *Öğüd*, *İntibah* ve *İbret* gazetelerine değinmekte yarar vardır.

1. 1. Ögüd

Öğüd, ilk olarak Selanikli Abdülgani Ahmed tarafından 3 Ocak 1918 yılında Afyon'da çıkarılmaya başlanmış ve Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra Konya'ya taşınmıştır. Gazete, Anadolu'nun ilk günlük gazetesi olma özelliğine sahiptir (Coşar, 1962). 1921 yılının Temmuz ayında, aynı zamanda Ankara'da da çıkarılmaya başlanmıştır. İlk defa bir Anadolu gazetesi Ankara ve Konya gibi iki şehirde yayınlanmıştır. Ankara'daki baskısının mesul müdürü, Ahmed Tevfik, Konya'dakinin ise Nuri Tahsin'dir (Güner ve Kabataş, 1990: 355).

Gazetenin kimlik bilgilerine göre sağ üst köşede sayı numarası ve "Danesi 100 paradır" diye fiyatı verilmektedir. Hemen bu ibarenin altında "Sahib-i imtiyaz ve müdiri mes'ul A. Ahmed" ibaresi yer almaktadır. Bu ibarelerin altında ise çerçeve içerisinde Hicri, Rumi ve Miladi takvime göre tarihler verilmektedir. En altta ise "Gidişimize uyan yazılar kabul olunur" yazmaktadır. Orta kısımda gazetenin adı; isminin üst kısmında küçük harflerle "Millî" ve isminin alt kısmında ise "Halk gazetesidir" ibaresi yer almaktadır. Sol tarafta ise gazetenin yeri "Konya'da Şems Mahallesi'nde Öğüd Evi" ve telgraf adresi "Konya Öğüd" olarak verilmektedir. Abone ve ilan şartları, çerçeve içerisinde "Yıllığı her yer için peşinen 600 kuruştur" şeklinde belirtilmiş ve "İlanlar için idare müdürü ile görüşülür" diye verilmiştir. En altta ise "Basılmayan yazılar geri verilmez" (Öğüd, Mart 1920, S.312, s.1) ibaresi yer almaktadır.

Ankara'da çıktığı sıralarda ise kimlik bilgileri şöyledir: Sağ üst köşede yukarıdan aşağıya doğru "Halk gazetesi", "Yeri: Ankara'da Hacıbayram, Sahibi Öğüd evi, Telgraf adresi: Ankara Öğüd", "Gidişimize uyan yazılar kabul olunur. Gazeteye geçirilmeyen yazılar geri gönderilmez" ve "Her türlü mektuplar müdür namına gönderilmelidir" ibareleri yer almaktadır. Ortada, gazetenin adı ve onun hemen altında (...den beri anlamında) "1333" yani 1917 yılı ve "Sahibi ve Müdiri Abdülgani Ahmet" yazmaktadır. Sol üst köşede ise sırayla "Öğüd'ün Ankara nüshası" ibaresi ile fiyatna dair bilgiler, "Değeri: Yıllığı 1200, altı aylığı 650, üç aylığı 350, danesi 5 kuruştur. Ecnebi memleketlerine: yıllık 1300, altı aylığı 600, üç aylığı 400 kuruştur" şeklinde yer almaktadır. Bunların altında ise "İlanlar için idare memuru ile görüşülür" ibaresi yer alır. Tüm bu bilgilerin altında paralel iki çizgi arasında gazetenin sayısı, "Sayı

Resim1Öğüd gazetesi, 23 Şubat 1336/1920, S. 286, s. 1.

699-1” diye yazılmıştır. Tarih bilgileri ve ne zamandan beri yayın yaptığına dair bilgiler ise şöyledir: “2 Zilkade 1339 Perşembe/7 Temmuz 1337 ve 4’üncü Yıl” (Öğüd, Temmuz 1337/1921, S. 699-1, s.1).

Öğüd gazetesi Konya’da çıkarılmaya başladığından beri, İstiklâl Harbi’nin yanında yer almıştır (Özkaya, 1989: 15). Zaten şehirde Millî Mücadele fikrini ilk destekleyen gazete Öğüd olmuştur. İtilâf Devletleri’nin özellikle İngilizlerin Türklere karşı takip ettiği politikayı büyük bir cesaretle daima tenkit etmiş olan gazete, mücadele fikrinin doğmasında, filizlenmesinde ve gelişmesinde önemli hizmetler gerçekleştirmiştir (Avanas, 1998: 4). Gazete İngiliz politikalarını tenkit ederek işgalin beyninin İngilizler olduğunu halka fark ettirmiştir. İngilizler aleyhine yazılar yayımlayan gazete, İngilizlerin baskısı ve direktifleri doğrultusunda İtalyanlar tarafından 14 Ocak 1920’de işgal edilmiştir (Arabacı vd., 2009: 174,176). Bunun neticesinde halk tarafından bu duruma karşı çıkmak adına Öğüd namına büyük bir miting düzenlenmiş ve İstanbul’daki İtilâf devletleri temsilciliklerine protesto telgrafları çekilmiştir. Bu hadiselerin neticesinde matbaa işgali çok sürmemiş; kısa bir süre sonra gazete *Nasihât* adıyla tekrar yayına başlamıştır (Arabacı, 1991: 87,90). Gazete, *Nasihât* adıyla, günlük olarak yirmi üç sayı yayınlanmıştır. İtalyanların işgalini önceden haber alan gazete yöneticileri, gazeteyi 23 Ocak 1920 tarihinde *Söylemez Baba Tekkesi’ne* taşımışlar ve 6 Şubat 1920’den itibaren *Nasihât* adıyla yayınlamışlardır. 29 Şubat’tan sonra yeniden Öğüd adıyla yayınına devam eden gazete, 2 Temmuz 1921’den sonra Mustafa Kemal’in emriyle Ankara’ya taşınmıştır. Ankara’da bir süre yayın yaptıktan sonra Ocak 1923’te kapanmıştır (Arabacı vd., 2009: 178,181).

1. 2. İntibah

Siyasi partilerle irtibatlı gazetelerden biri olan *İntibah*, 25 Şubat 1335 (1919)’da çıkarılmaya başlanmış ve 1336 (1920)’de yayın hayatından çekilmiştir. Önceleri haftada bir, daha sonra günlük çıkarılmaya başlanan gazetenin *Sahib-i İmtiyazı: Ali Rıza Efendi (Kudsî Efendizâde), Müdr-i Mesulü: Hadimizâde Mehmed Emin, Başyazarı: Ziya Efendi’dir* (Arabacı, 1998: 488). Gazete bir eğitim kurumu binasında, İttihat medeni bir yönetim tarafından kapatılan yeni ve modern bir medrese olan İslah-ı Medaris bünyesinde çıkarılmıştır. İlk sayısı hariç *İntibah* gazetesinin matbaasının adı, İslah-ı Medaris Matbaasıdır. Yönetim yeri, aynı medrese binasıdır. Fakat gazete nüshalarındaki başyazılarda isim yazılmamıştır (Arabacı vd., 2009: 141).

Resim 2: İntibah gazetesi, 25 Şubat 1335/1919, S. 1, s. 1.

İntibah'ın birinci sayısına göre ilk kimlik bilgileri şöyledir: “*Numrosu: 1, Tarih-i tesisi: 1335 (1919), Sahib-i İmtiyazı: Ali Rıza, Müdür-i mes’ulü: Hadimîzâde Mehmed Emin, İdarehanesi: Konya İstanbul Caddesi’nde daire-i mahsusadır. Telgraf adresi: Konya’da İntibah gazetesi, İlânât için ayrıca görüşülür. Abone şeraiti: Seneliği: Altı aylığı: Konya için 70–20 kuruş, Taşra için, 75–30 kuruş, Memalik-i ecnebiye için 30–17 franktır*”. Gazetenin ana başlığı altında, “*Şimdilik haftada bir defa çıkar müstakilü’l-efkâr Osmanlı gazetesidir*” ibaresi yer almaktadır. Bu ibareden sonra paralel iki çizgi arasında: “*Nüshası 100 paradır. Fi 24 Cemaziyelevvel 1337 Pençşenbe (Perşembe) Fi 25 Şubat 1335/1919 Geçmiş nüshalar 5 kuruştur*” (*İntibah*, 25 Şubat 1335/1919, S.,1, s.1.) denilmektedir.

İntibah gazetesiyle ilgili olarak daha önce kısa bilgi verenler olmuştur (Önder, 1949: 26; Önder, 1971: 452; Önder, 1999: 24; Güner-Kabataş, 1990: 341; Arabacı, 1998: 488–489; 530–531). Gazete hakkında yeterli bilgi olmaması *İntibah*’ın tam bir koleksiyonuna ulaşılamamış olmasına bağlanabilir.

İntibah, çıkış politikası itibariyle İttihat karşıtı, Hürriyet ve İtilâf Partisi’nin sesi durumundadır. İslah-ı Medaris, *İntibah*’tan önce *Meşrik-i İrfan* (1909) gazetesi, *Hak Yolu* (1919) dergisi gibi yayınları bünyesinde çıkarmış, eğitimci ve öğrencilerini yazmaya teşvik etmiştir. *İntibah*, İttihat ve Terakki’nin, eğitim hakkını elinden aldığı kurumun düşüncelerini kamuoyu ile paylaşma arzusunun son vasıtası olarak kullanılmıştır (Arabacı vd., 2009: 141–142).

1. 3. İbret

Millî Mücadele’nin başlangıcında Konya’da yayınlanan diğer bir gazete olan *İbret* gazetesinin yayın hayatına atıldığı tarih Mart 1335/1919’dur. Kimlik bilgilerine göre Hâdimizâde Mehmet Emin’in (Bolay) imtiyaz sahibi ve mesul müdürü olduğu gazetenin basıldığı yer, İbret matbaasıdır. Gazetenin ele geçmiş olan bu tek sayısının sol üst köşesinde “*Numara 31*” ibaresi vardır. Aynı köşenin aşağıya doğru olan devamında gazetenin yönetim merkezi “*İdarehanesi: Kapalı Bedesten’de 3 numaralı daire-i mahsusa*” şeklinde verilmiştir. Dönemin hızlı haberleşme sistemi olan telgraf adresi “*Konya’da İbret gazetesi*” olarak verilmiştir. Gazetelerin önemli gelir kaynakları olan ilanlarla ilgili olarak “*İlanat için ayrıca görüşülür*” ibaresi yer almaktadır. Gazetenin sahipliğinin belirtildiği

Resim 3: İbret gazetesi, 10 Teğrinievvel 1335/1919, S. 31, s. 1.

sağ üst köşesinin hemen altında abonelik şartları yer almaktadır. Buna göre “*Abone Şeraiti: Konya için seneliği 120 kuruş, altı aylığı 70 kuruş; Taşra için seneliği 130 kuruş, altı aylığı 75 kuruş; Memalik-i ecnebiye için seneliği 150, altı aylığı 80*” kuruş olarak belirtilmiştir. Gazetenin logosunun altında “*Tarih-i tesisi 1335 (1919)*” olarak verilmiş olup hemen bunun altında “*Şimdilik haftada bir defa çıkar. Müstakil-ül efkâr Osmanlı gazetesi*” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadenin altında ise paralel iki çizgi arasında gazetenin ücreti, günün tarihi ve kaçırılan sayılar için temin bedeli verilmiştir: “*Nüşası 100 paradır Fi 14 Muharrem 338 Cuma Fi 10 Teşrinievvel 1335. Geçmiş nüshalar 5 kuruştur*” (İbret, 10 Ekim 1919, S.31, s.1).

İbret gazetesinin önceleri Kuva-yı Milliye’ye ilgisiz olma durumu, Vali Cemal Bey’in şehri terk etmesinden sonra değişmiş ve *İbret*’in Millî Mücadele’yi desteklediği görülmüştür. Nitekim gazetenin bu tutumu üzerine Kuva-yı Milliye’ye muhalif olanlar tarafından gazetenin Bedesten’deki idarehanesi basılarak yakılmıştır (Avanas, 1998: 4). Gazete, 1920’nin Ekim ayında kapanmıştır (Arabacı vd., 2009: 171).

Konya, yukarıda da değinildiği üzere, Millî Mücadele açısından son derece önemli bir konuma sahip olmasından ötürü, işgalci devletlerin faaliyetlerine, siyasî çatışmalara ve bununla alakalı olarak dönemin siyasî kuruluşlarına sözcülük yapan gazetelerin birbirlerine karşı belli bir siyasî tavır takınmalarına sahne olmuştur. Genel çerçevesi çizilmeye çalışılan Millî Mücadele Dönemi’nde Konya ve Konya’daki bu siyasî ortamla alakalı olarak yayın yapan dönemin gazeteleri, birbirlerine muhalif ya da birbirlerinin yanında yer alan bir tavır sergilemişlerdir. Bu doğrultuda dönemin gazeteleri, belirli kesimlerin sözcülüğünü kendilerine misyon edinmişlerdir. Dolayısıyla gazetelerin böyle bir tavır içerisinde olmalarına etki eden şey hem içinde bulunulan olağanüstü şartlar hem de sahip oldukları ideolojileridir. Bu açıdan gazetelerin içeriklerini oluştururken nasıl hareket ettiklerini anlamak adına ideoloji ve onun dildeki tezahürü olan söyleme değinmek yerinde olacaktır.

2. İdeoloji ve Söylem İlişkisi

İnsanın dünyayı algılayış biçimi diğer canlılardan farklıdır. Bunun temelinde yatan etmen şüphesiz düşüncenin varlığıdır. Düşünce yetisi sayesinde insan, üretebildiği ‘amaç’ ve ‘araç’larla yaşamına yön verir, ürettiklerini ‘diğerleri’ ile paylaşır, üretilenlerin mahiyetini inceler ve yaşamını anlamlı kılmaya çalışır. Bu noktada sosyal bir varlık olan insanın ürettiklerinin, sosyal yapı içinde anlamlı ve paylaşılabilir olabilmesini sağlayan temel etken, üretilen şeyin ‘diğerleri’ ile mutabakat zemininde buluşmasına bağlıdır. Üretilenin, makul ve kabul edilebilir olması bu mutabakat zemininde anlam bulur.

Düşüncenin ürettikleri arasında olan ‘ideoloji’, ayrı bir konuma sahiptir. Sosyal bilimler alanında ‘ideoloji’, en tartışmalı ve ‘zor’ kavramlardan biridir. Eagleton’un (1996: 18) belirttiği üzere “şimdiye kadar hiç kimse ideolojinin tek ve yeterli bir tanımını yapamamıştır.” Hâlihazırda kavramın birçok tanımı yapılmış ve yapılmaya devam edecektir. Bu bağlamda ‘ideoloji’ kavramının yapılmış bazı tanımlarını burada zikretmek kavramın anlam dünyasını anlamak adına faydalı olabilir.

Kültür kuramcısı “Raymond Williams’a göre ideoloji, bir dünya görüşü ya da bir sınıf bakışı olarak soyutlanabilecek, görece olarak biçimsel ve eklemlenmiş anlamlar, değerler ve inançlar sistemidir. Samuel Becker, ideolojiyi “dünyayı ve kendimizi algılama biçimimizi yöneten, doğal ya da aşikâr diye gördüklerimizi kontrol eden ve dünyayı görmemize aracılık eden, eylemlerimizi ona uydurduğumuz bütünleşmiş bir gönderme çerçeveleri dizgesidir” (Shoemaker ve Reese, 1997: 128) şeklinde tanımlar. Yine Raymond Williams, ideolojinin üç temel tanımını yapmaktadır. İdeoloji, “a) belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemidir. b) Doğru ya da bilimsel bilgiyle çelişebilecek aldatıcı inançlar sistemidir (yanlış fikirler ya da yanlış bilinç). c) Anlam ve fikir üretiminin genel sürecidir” (Fiske, 1996: 212). James Lull’a (2001: 19) göre ise en genel anlamıyla ideoloji, düşüncenin, tüm değerlerin, yönelimlerin ve teknolojik olarak dolayımlanmış olan kişilerarası iletişimle ifade edilen fikirselsel bakış açılarının biçimlenme eğilimlerinin örgütlü bir hal almasıdır.

Genel manada çoğunluğa işaret eden ideoloji bireyi yalnız bırakmamaktadır. Dil ediniminde de olduğu gibi ideoloji, bir grup insan tarafından toplumsal olarak öğrenilir ve kolektif bir biçimde temsil edilir. Nitekim ideoloji, bir grubun toplumsal temsillerinin temelini oluşturan en önemli inançlardır. Grubun kimliğini tanımlayan bir çeşit ‘grup şeması’ olarak toplumsal bellekte temsil edilir (van Dijk, 2003: 41–109). Bu anlamda ideoloji, toplum ve bireyi etkilediği gibi toplumun üretim ve tüketim araçlarını da etkilemektedir. Bu araçların başında kitle iletişim araçları gelmektedir. Kitle iletişim tarihi başından beri egemen ideolojiyle ilgilidir. Yazılı haberleşmenin ilk örnekleri de bunu doğrulamaktadır (Güneş, 2001: 169). Günümüzde televizyonun bilişsel dünyamız üzerinde sahip olduğu etkiyi, o dönemlerde gazeteler ve kitaplar üstlenmişlerdir. Özellikle gazetelerin sağladığı iletişim ortamı, kitle içinde yalnızlaşan bireyler arasında bir köprü vazifesi görerek, onları benzerleriyle bütünleştiren, aynı fikir yapılarının, yani ideolojilerin alıcıları haline getiren ortamı oluşturmaktadır.

Felsefeden sosyolojiye, iletişim bilimlerinden siyasete kadar birçok bilim dalını ilgilendiren ideoloji kavramı, sosyal, siyasal, ekonomik, tarihsel anlamda birçok yapıyla iç içedir. Bu yapılar içerisinde ideolojinin aktarıcısı ve taşıyıcısı olan araçların başında dil gelmektedir. Dilsel yapılar içerisinde ideoloji, söylemle dolayımlanmış bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır. İdeolojiler, söylem aracılığıyla yayılmakta ve belli bir söylem içerisinde kendi gerçekliğini üretmeye çabalamaktadır. Birey mesajı doğrudan aldığı zannetse de söz konusu mesaj, ideolojik söylemin filtresinden geçerek insanlara ulaştığı için alınan mesaj ideolojik olmaktadır (Özer ve Dağtaş, 2003: 293). İdeolojinin dildeki tezahürü ya da taşıyıcısı konumunda olan söylem, her bir parçasının sonsuz şekilde birbirine bağlanabildiği, kendi unsurları ve kategorileri olan birçok düzeyde yapıyı barındırdığı için oldukça karmaşıktır (van Dijk, 2003: 55).

Bireyler, kendi zihni yapılarını oluşturmak ve değiştirmek için kişilerarası söylemlerle birlikte çok çeşitli söylemlerden ve bunlardan türetilen bilgilerden yararlanmaktadır (van Dijk, 2005: 325). Bilginin, gücün, ideolojinin dildeki kullanımı birer dil eylemidir. Bunların fonksiyonelliği söylem içinde anlamlı hale gelir (Sözen, 1999: 13). Dil ya da sözel olmayan işaret sistemleri aracılığıyla kurulan bireysel sosyal

iletişim ağlarına işaret etmek için kullanılan bir kavram olan söylem, en basit ifadeyle anlamın dil içinde hareket etmesi sonucunda ortaya çıkan şey olarak tanımlanabilir (Üşür, 1997: 89).

Söylem, dil aracılığıyla oluşturulan bilinçli bir konumlanmadır ve ideolojinin oluşmasında ve dönüşmesinde merkezi bir rol oynamaktadır (Arık, 2009: 247). Dil ve ideoloji ilişkisi söyleme bağlıdır. Tek başına hiçbir dilsel yapının, herhangi bir ideolojik anlamı ya da işlevi yoktur. Dilsel yapılar her zaman bir metin içinde varlık göstermektedir. Bununla birlikte sistematik bir biçimde anlam dizgesinin göstergesi olarak belirli bir söylem içinde kullanıldıkları için, dilsel yapılara ideolojik anlamlar ve işlevler yüklenebilmektedir (Oktar, 2002a: 38). Dolayısıyla ideoloji ve söylem arasında doğrudan bir bağ kurulabilir. Söylem ve ideoloji arasında mevcut olan ilişkiyi Üşür (1997: 110), şöyle ifade etmektedir: “İdeoloji, mevcut mesaj düzeylerinden biridir; mesajların anlamlandırılma düzeyidir. İdeolojiyi okumak demek mesajların görünmeyen yüzünü okumak demektir. Söylem mesajın söylediği; ideoloji ise, söylenebilecek olanı belirleyen kodlamadır”.

Dil, ideolojilerin ifade edilmesinde, değiştirilmesinde, aktarılmasında ve özellikle de yeniden üretilmesinde çok büyük bir role sahiptir (Oktar, 2002b: 163). Söylem, belirli kurallar, terminoloji ve konuşmalardan oluşan sistemli dilsel düzenlerini betimlemek üzerine kullanılan bir kavram olarak kategorize edilir. Bu doğrultuda söylem, bir iletinin tüm boyutlarını, salt iletinin içeriğini değil, onu dile getireni (kim söylüyor?), otoritesini (neye dayanarak?), dinleyiciyi (kime söylüyor?) ve amacını (söyleyenler söyledikleriyle neyi başarmak istiyor?) kapsamaktadır (Çelik ve Ekşi, 2008: 100).

3. Basında İletilerin İdeolojik Boyutu

İdeolojilerin üretimi ve yayılması sürecinde en etkili konum düşünürleridir. Düşünür, fikirlerle çalıştığı için bir ideoloji üreticisidir. Düşünürün davranışını belirleyen etmen, toplumdaki rolü kadar fikirlerinin iç-mantıksal gerekleridir (Mardin, 2000: 24). Düşünür, kitlelere yol gösterecek fikirleri geliştirme, onlara önderlik ve öğretmenlik yapma gibi bir misyona sahiptir. Bu misyonu yerine getirirken düşünürün ürettiği fikir yapıları da ideolojik bir doğaya sahiptir. Kitlelere ulaştırma noktasında düşünürün ilettiği ideolojik düşünce, ‘söylem’ kavramıyla dolayımlanmış bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır. Söylemin taşıdığı ideolojiyi açığa çıkarma yöntemi olan söylem analizinde varılan önemli sonuçlardan biri, kitle iletişim araçlarının enformasyon aktarımı sırasında belli bir dünya görüşü ile hareket etmeleridir. van Dijk, ideolojiyi “bir grubun, sınıfın ya da öbür toplumsal oluşumların üyeleri tarafından paylaşılan bir toplumsal biliş biçimi” olarak belirtirken bir bakıma kitle iletişimi içinde saklı olan ideolojik yanı tanımlamaktadır. Kitle iletişiminin araçlarının, üstü kapalı olarak taşıdığı ideoloji, basın, söylem oluşturmada bağlı olduğu teknikler aracılığıyla anlam üzerindeki egemenliğini ifade etmektedir (Güneş, 2001: 96–97).

Basın, birçok insana aynı anda ulaşabilme özelliğinden ötürü ulaştığı kitleyi ortak bir duygu ve düşünce etrafında birleştirme işlevi gören önemli bir araçtır. Kitleler üzerinde böylesine bir etkiye sahip olan basın, sahipliğinde bulunduğu kişilerin düşüncelerini açıklamak amacıyla toplumu etkileme ve

yönlendirmeye yönelik bir araç haline gelerek ideolojik bir yapıya sahip olabilmektedir (Ayhan, 2007a: 71).

İnandırma ve seferber etme aracı olan (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 96) basın, var olan toplumsal eğilimlere göre hedef kitlesini belirlemekte ve bu kitlenin çeşitli beklentilerini dikkate alarak bağımlılık ilişkilerini güçlendirmek istemektedir. Bu çaba basının güvenilirliğini, saygınlığını, inandırıcılığını vb. koruma yönünde devam etmektedir. Böylece, alıcı ile bu aracın içeriğinde yer alan belli yayınlar arasında bir tür özdeşlik sağlanarak ilişkisinin sürekliliği korunmaktadır. Bunun sonucunda birey, metnin içeriği kendine yakın ise söylemini benimsemektedir (Güneş, 2001: 97).

Basının genel yayın politikası doğrultusunda yayın yapması bir kitle olan kamuoyunun oluşumunda ve yönlendirilmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Kitleyi yönlendirme ve bu yönlendirme sonucunda ortak bir biliş geliştirme noktasında en etkili araçlardan biri propagandadır. Basın yayın organları, güç sahiplerinin istedikleri mesajları kitleye ulaştırma noktasında kullandıkları propaganda yöntemi ile kitleleri kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar. Kitle iletişim araçlarının yığınları kendi ideolojilerine göre yönlendirmesi, ideolojik işlevlerini yerine getirmesiyle ilgili olan fonksiyonlarını sağlamasıdır (Ayhan, 2007a: 80).

Olağanüstü durumlarda etkin bir birleştirme ve harekete geçirme aracı olan propaganda, sınıf çatışmalarını ve fertler arasındaki her türlü anlaşmazlığı yok edip dostluk ve iş birliği oluşturma noktasında etkin bir güce sahiptir (Brown, 2000: 73–74). Propagandanın savaş dönemlerindeki amaçlarını Laswell, dört madde halinde sıralar: a) Düşmana karşı nefret uyandırmak b) müttefiklerle dostluğu bozmamak c) tarafsızlarla dostluğu bozmamak ve mümkünse iş birliği yapmak d) düşmanın moralini bozmak (Severin ve Tankard, 1994: 155).

Bu çalışma kapsamında Millî Mücadele Dönemi Konya gazetelerinden *Öğüd*, *İntibâh* ve *İbret*'in mesajlarını oluştururken nasıl bir ideolojik yapılanma yoluna gittikleri ve dönemin şartlarına göre kitleleri kendi ideolojilerine göre yönlendirirken nasıl propaganda yaptıkları incelenmiştir. Dolayısıyla dönemin şartları göz önüne alındığında bu gazetelerin günümüz kitle iletişim araçlarından mülkiyet yapısı, güç odaklarıyla ilişkileri vs. gibi konularda farklılık gösterdikleri dikkate alınmalıdır.

4. Gazetelerin İdeolojik Söylemlerinin Analizi

4. 1. Araştırma

Millî Mücadele yıllarında Osmanlı Devleti'nin hem içte hem de dışta yaşadığı savaş durumu birtakım, toplumsal olayların yaşanmasına, ülkenin kurtuluşuyla ilgili farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bazıları, ülkeyi kurtarmak için düşmanla mücadele yolunu seçerken, bazıları ülkenin kurtuluşunu kimi devletlerin boyunduruğuna girmekte görmüştür. Devletin içinde bulunduğu bu olağanüstü duruma, gazeteler de kayıtsız kalmamıştır. O dönemde gazetelerin, yaşanan duruma yaklaşma

biçimleri, sahip oldukları ideolojik yapıya göre şekillenmiştir. İdeolojik bakış açılarının gazetelere nasıl yansıdığı, yapılan propagandanın içeriği ve yöntemi, çalışma çerçevesinde dikkate değer görülmüştür.

Millî Mücadele Dönemi'nde Konya'da yayın yapan gazeteler, belirli grupların söylemlerini iletmeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda gazeteler, belirli kesimlerin neredeyse propagandasını kendilerine görev edinmişlerdir.

Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan *İntibah*, *Öğüd* ve *İbret* gazetelerinin, Millî Mücadele Dönemi'ndeki yayın politikalarıyla alakalı olarak hangi fikrin taşıyıcısı konumunda oldukları; hangi gazetenin İttihatçı, hangisinin Hürriyet ve İtilâf yandaşı, hangisinin Hâkimiyet-i Millîye çizgisinde oldukları incelemiştir. Çalışmada, gazetelerin ideolojik yapılarına göre geliştirdikleri milliyetçi, siyasî ve dinî söylemleriyle buna bağlı olarak sahip oldukları ideolojinin propagandasını yapıp yapmadıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda gazetelerde yer alan ve gazetenin doğrudan ideolojisini yansıtan başyazı ve başyazı mahiyetindeki metinler üzerinde söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Gazetelerin söylemlerini ortaya çıkarmak adına ulaşılan sayılarında yer alan metinlerde geçen milliyetçi, siyasî ve dinî söylemlerin ne şekilde kurgulandığına ilişkin sorulara cevap aranmış ve bütün yazılar bu üç kategoride incelenmiştir.

Araştırma kapsamının karmaşık bir dönem ve geniş bir alana sahip olması ve kimi gazetelerin tüm sayılarına ulaşma güçlüğü, bazı sınırlandırmaları zorunlu hale getirmiştir. Örneğin *İbret* gazetesinin sadece bir sayfasına ulaşılabilmiştir. *İntibah*, *Öğüd* ve *İbret* gazetelerinin 1919 ve 1920 yılları arasında çıkan sayılarının başyazıları dikkate alınmıştır. Çalışma kapsamında incelenen gazetelerin tüm sayılarına ya yok oldukları ya da henüz arşivlerde yer almadıkları için ulaşmak mümkün olmamıştır.

4.2. Millî Mücadele Dönemi Konya Gazetelerinin Analizi

Çalışmada, Millî Mücadele Dönemi'nde Konya'da yayın yapan *İbret*, *İntibah* ve *Öğüd* gazetelerinin, birinci sayfalarında yer alan başyazıları ve başyazı mahiyetindeki yazıları analiz edilmiştir. *Öğüd* gazetesinin 13, *İntibah* gazetesinin 7 ve *İbret* gazetesinin 1 sayısı incelenerek, gazetelerin söylemleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma, gazetelerin kurguladıkları söylemlerle toplumu kendi fikirleri etrafında toplama amacını güdüp gütmediklerine yönelik olmuştur.

4.2.1. Gazetelerin Milliyetçi Söylemi

Milliyetçi söylemin incelendiği bu bölümünde, nitel metin çözümleme tekniği kullanılmıştır. Bu hususta metinlere şu sorular yöneltilmiştir:

- Hangi etnik kimlikler ön plana çıkarılmıştır?
- Mevcut durumlar, hangi bağlamda anlatılmaktadır?
- Hangi taraflar arasında çatışmalar mevcut ve bu çatışmalar nasıl açıklanmaktadır?
- Metinlerde ne tür sözcükler kullanılmaktadır?

Bu sorular ışığında, söylenlerin kullanımı, tarihi geçmişten mevcut duruma yapılan atıflar, etnik yapıya yapılan göndermeler, aktörlerin hangi bağlamda ele alındıkları ve nasıl sunuldukları gibi konulara odaklanılmıştır. Aktörler konumlandırılırken nasıl sözcüklerin seçildiği gibi durumlar dikkate alınmış olup aktörler ve aktörler arasındaki çatışmaların nasıl ele alındığı, mevcut durumların hangi bağlamda ele alındığı şeklinde iki alt başlık halinde inceleme yapılmıştır.

4.2. 1. 1. Millî Kimlikler ve Aralarındaki Söylem Çatışmaları

İbret

İbret gazetesinin 31 numaralı 10 Teşrinievvel/Ekim 1335 (1919) tarihinde işgallere karşı kaleme alınmış, elimizde bulunan tek sayfasında yer alan başyazı, milliyetçiliği doğrudan çağrıştıran ve kitlenin mensubu olduğu “ırk”ın kimi özelliklerine, tarihine, gücüne göndermede bulunarak, okuyucuyu bu doğrultuda harekete geçirecek türde bir söylem barındırmaktadır. Muhatap Türk milletidir ve diğer taraf “ecanib”³ yani Türk milletine savaş açmış olan devletler yani diğer millî kimliklerdir. Yazıda “*ecanibin hakaret çizmeleri altında çiğnenmek senin için zuldür*” ifadesi utarılacak bir durum olarak inşa edilmektedir. Yazının başlığında kullanılan “*Sevgili İrkıma Hitabım*” ifadesi ile yazar, hitap ettiği kitleye, onlardan farklı olmadığı mesajını vermektedir. Onlardan farklı olmamak, yazıyı yazanın kendini “güvenilebilir” olarak konumlamasıdır. “*Ey necib ve büyük Türklük*” diye başlayan yazı, millî kimliği ve onun mensuplarını yücelterek giriş cümlesinde muhatabın doğrudan “*Türk Milleti*” olduğu yönünde bir mesaj barındırmaktadır. Kazanılan zaferlere “*Ne oldu o pür şan ve zafer mazilerin? Tarihin o sahaif-i şahametini artık kapadık mı?*” ifadeleri ile göndermede bulunarak, şu an içinde bulunulan durumun Türk milletinin geçmişte sahip olunan “*şan*” ve “*şeref*” dolu mazisine yakışmadığı ifade edilmekte ve topluma bir anlamda “kendine gelme” uyarısı yapılmaktadır. Nitekim tarihi miras ve ulusal söylenler, “hayali bir cemaat” olan ulusun inşa edilmesinde kolektif belleği beslemesinden ötürü sıklıkla ve kolaylıkla başvurulan araçlardır (Binark, 2004: 289). Kolektif bellek; savaşlardan kahramanlarına, dinsel hareketlerden liderlerine, göçlerden keşiflere, şehirlerin kurulmasına, yöneticilerine, hanedanlıklara, yasa koyuculara, devrimlere ve öncülerine, önemli binalardan mimarlarına, resimlerden ressamalara kadar uzanan geniş bir yelpazede ölümsüzleşen edimlerden ve aktörlerin anlatılarından oluşmaktadır (Smith 1999: 262–263).

Öğüd

Öğüd gazetesinin 312 numaralı sayısındaki “*İhtikâr*” başlıklı başyazıda düşman olarak görülen millî kimliği, “*ezici kuvvet ve vahşi canavar*” olarak konumlandırılan yazar, hem diğer millî kimliği olumsuzlamış hem de karşılaşılan tarafın güçlü olduğu vurgusuyla verdiği birlik çağrısını haklı çıkarmaya çalışmıştır. Bu birlik ve beraberliğe kendi içlerinde karşı çıkan kimselerin *Türk* olamayacağı

³ Yabancı anlamında daha çok farklı dinden olanlar için kullanılan Arapça bir kelime.

ifadesiyle, *Türk* olmanın ihanetten uzak bir şey olduğu belirtilerek bu anlamda yazar kendi millî kimliğiyle ilgili yüceltme yapmıştır.

Gazetenin 321 numaralı sayısındaki “*Etrafımız ve Yolumuz*” başlıklı başyazıda düşman olarak konumlandırılmış olan millî kimlik, açık bir biçimde ifade edilmiştir. Buna göre düşman olarak görülen İngilizlerin izledikleri siyasetin, *meşum* (uğursuz) bir siyaset olduğu ve bu siyasetin uzun bir geçmişe sahip bazı planları içerdiği ve bunun neticesinde *unf* (acımasızca) ve *şiddetle* bir siyaset yürüttükleri mesajı verilmektedir. Bu türden ifadeler karşıt millî kimliği somutlaştırmış ve yapılanlarının olumsuzluğu vurgulanmıştır. İngilizlerin siyasetlerinin meşum olduğu ve İngilizlerin saldırıya geçmeye hazırlandıkları bilgisiyle, okuyucu üzerinde İngilizlere karşı belli bir tavrın oluşması gerektiği mesajı verilmektedir. İngilizlerin doğrudan muhatabının Türk milleti olduğu vurgusuyla birlikte, eğer ki İngilizlerle karşılaşma durumu söz konusu olursa bu karşılaşmada İngilizlere karşı koyabilecek tek güç *Türkler* olarak gösterilip millî kimlikler karşılıklı olarak konumlandırılmıştır.

Öğüd gazetesinin 347 numaralı sayısında “*Hıyanet-i Vataniye*” başlıklı yazıda, başlıkla aynı adı taşıyan Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun kabul edildiğine bilgiye yer verilmektedir. İngilizlerin “*yeni oyunları*” neticesinde ülke içinde bazı kesimlerin İngilizlerle işbirliğine girdiği, bu nedenle böyle bir kanunun çıkarıldığı belirtilmektedir. “*Memleketin en buhranlı bir zamanında, saldıran bir anud (çok inatçı) düşmana karşı kalbinin bütün imanı, pazularının bütün kuvvetiyle, bütün bir aşk ve şevkle, asırların mefahirini sinesinde yaşatan ulu tarihini korumak için uğraşan Anadolu*” ifadesiyle metin, kolektif belleğe göndermede bulunur. Yazının devamında karşıt millî kimlik olarak konumlandırılan İngilizlerin, “*Anadolu’ya gönderecek tek bir neferi yokdur ve olamaz*” ifadesi yer alır. Daha sonra İngilizlerin, yeni oyunlar tertiplelediğini ve “*memleketi ve milleti aleyhine çalıştığı kabul eden üç dört serseriye aramıza sokmağa*” uğraşacaklarını belirten yazı ile İngilizlerin oyunlarına karşı dikkatli olunması konusunda okur uyarılmaktadır. Vatan topraklarını “*şirin ve yeşil yurt*” olarak tarif eden yazı, milletle birebir bağlantılı olan toprağa dikkat çekmektedir. “*Hakiki Türk milleti*” vurgusu ise doğrudan millî kimliğe göndermede bulunur ve “*bizi*” tarif eden bir tanımlamadır.

Öğüd gazetesinin 361 numaralı sayısında yer alan “*Sulh Muahdesi*” başlıklı yazıda yapılacak olan barış antlaşmasına dair bilgiler verilmektedir. Bu yazıda dikkat çeken söylem, “*milletin gösterdiği varlık ve birlik*” karşısında düşmanın başarıya ulaşamayacağı yönündedir. Bununla birlikte yapılacak olan barış antlaşmasının “*idam kararından başka bir şey*” olmadığı ve “*Hiçbir milletin hatta bir aşiretin bile kabul etmeyeceği bu ölüm kararına Türk ve Müslüman milleti he demez*” mesajıyla milletin, millet olmanın büyüklük gerektirdiği vurgusu ön plana çıkmaktadır. “*Düşmanlarımız akla sığmaz fecayi’ ve şenaatle (fenalık, kötülük) memleketler işgal ettiler, can yaktılar, ırz parçaladılar, ocak söndürdüler ve fakat bunlar öyle muahedeler (anlaşma) mukavelelerle değil muvakkat sözlerle bizi aldatarak girdikleri memleketimizde yapıldı yapılır ve hâlâ da yapıyorlar*” ifadesi ile öteki olumsuz bir çerçevede ön plana çıkarılmıştır. Nitekim çoğu ideolojik söylemin genel stratejisi, oldukça genel bir biçimde söylemi

etkileyen olgunun “bizim hakkımızda olumlu şeylerin rakip hakkında olumsuz şeylerin ön plana çıkarılması”dır (van Dijk, 2003: 57).

4.2. 1. 2. Mevcut Durum Bağlamı

Millî Mücadele Dönemi’nde Konya da işgal edilen iller arasındadır. Gazeteler işgalin müsebbibi olarak daha çok İngilizleri görmektedirler. Mevcut durumu belli bir söylem içinde yazılarına taşıyan gazetelerden olan *İbret* gazetesinin 31 numaralı sayısında, işgaller neticesinde, içinde bulunulan durumun “*esaret*”e doğru gitmekte olduğu uyarısı yapılarak okuyucu korkutulmakta ve bu durumdan kurtulması gerektiği mesajı verilmektedir. Balcı’nın belirttiğine göre, korku hususunda başarıya ulaşmak için öncelikli olarak bir tehdit ortaya atılır, daha sonra tehditten korunmak için tavsiyeler öne sürülür (Balcı, 2007: 75). Zira *İbret*, “*Sen esir olmak için değil, efendi olmak için doğdun. Efendi ve hâkim olarak yaşamalısın*” vurgusuyla Türk milletinin “*esir*” olmaya değil “*efendi*” olmaya layık olduğu şeklindeki mesajıyla okuyucuya tavsiyede bulunmaktadır. Aksi takdirde ölümün esarete tercih edilmesi gerektiği mesajı “*yahud efendi olarak şan ve şerefine ölmelisin*” şeklinde verilerek esaretin ölümden daha kötü bir durum olduğu, buna mukabil ölümün “*şan ve şeref*” barındırdığı muhataba iletilir.

“*Altı yüz senelik Türk devleti*” ifadesiyle kolektif belleğe göndermede bulunan yazar, devletin altı yüzyıldır Türk devleti olduğuna işaret etmekte, 16 milyon Türk’ün “*idam hükmü*”nün verildiğine işaret etmekte ve devletin çökeceğinin kabul edilemez olduğu vurgusunu yaparak bütünleşmeye sevk eden bir söylem kullanmaktadır. Dolaylı olarak Türk milletinin savaştan yana olmadığına ancak ölümle burun buruna gelinmiş bir vaziyetin çerçevesi çizilerek, tek çıkar yolun esir olmaksızın şan ve şerefle ölmenin tercih edilmesi gerektiğidir. Gelecekte de Türk milletinin esaretinin olmayacağı “*Ecdad-ı azamın için zerrin kalemlerle bütün şan ve zafer yazan tarih, senin esaretini kaydetmeyecek! Tarihte böyle bir nama yazılmayacaktır!*” ifadesi ile belirtilmiştir. Ayrıca bunu “*zerrin/altından*” kalemlerle büyük atalarının tarihine göndermede bulunarak bir tür “geçmiş ve geçmiştekilerin yaptıklarını yüceltme” ve onlara layık olma yönünde bir mesaj verilmektedir.

Öğüd gazetesinde birinci sayfanın sağ üst köşesinde “*Gidişimize uyan yazılar kabul olunur*” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade, gazetenin belli bir duruşu olduğu mesajını barındırmakla birlikte, dönemin mevcut yapısında belli bir ideolojik yapının da olduğuna işaret etmektedir. Bu ifadeyle *Öğüd* gazetesi ile aynı ideolojiye sahip olmayan çevrelere göndermede bulunmaktadır. *Öğüd*, gazetesinin 312 numaralı sayısındaki başyazı, içinde bulunulan mevcut durumla ilgili birlik ve beraberlik çağrısı yapan bir giriş cümlesi ile bir atasözüne göndermede bulunarak kaleme alınmıştır. Nitekim içerisinde bulunulan durumdan ancak “*...mensub olduğu sürüsünün selameti için herkes kendine düşen vazifeyi takdir ider ve ona göre çalışır*” ise ancak kurtulunabilir. ...geçimsizliği ortadan kaldırarak ve bu suretle çalışmak sayesinde ezici kuvvetlerden, vahşi canavardan bütün sürü kurtulur” ifadesi ile içinde bulunulan durumdan çıkış yolu gösterilmektedir. Buna mukabil “*birliğimiz gevşer, azmimiz kırılır da düşman eline*

geçersek” ihtimali üzerinde duran gazete, olacakları okurun hayal gücüne bırakarak olası bir tehlikenin mesajını vermektedir.

Gazete, 349 numaralı sayısında Mustafa Kemal’in mecliste yaptığı konuşmayı başyazıya taşımıştır. “*Büyük Millet Meclisi’nin Millete Hitabeleri*” başlıklı yazıda mevcut durum, ülkenin birçok şehrinin düşmanlar tarafından işgal edildiği “*Ayıntab, Maraş, Urfa havalisinin düşmanlar tarafından işgali*” vurgusuyla sunulmaktadır. Yazı, benzer duruma düşen diğer bazı ülkeleri misal göstererek “*Hind’in, Mısır’ın başına gelen halden mübarek vatanımızı kurtarmak*” ifadesi ile onların düştüğü olumsuz duruma işaret etmekte ve aynı duruma düşülmemesi gerektiği mesajını vermekte ve “*vatanımızı kurtarmak*” vurgusuyla içine düşülebilecek kötü duruma göndermede bulunmaktadır. Buradan hareketle yazının devamında “*İzmir’i Adana’sını Urfa ve Maraş’ını elhasıl vatanın düşman istilasına uğramış kısımlarını müdafaa...*” etmek gerektiği vurgulanır ki neticede “*milletimiz köle olmasun*” mesajıyla kitleyi bir araya toplamak adına olumsuz bir duruma dikkat çekilmektedir.

Öğüd’ün Ankara’da yayınlanan 699–1 numaralı ilk sayısındaki başyazıya göre gazete, kendi amaçlarını sıralamakta ve memleketin içinde bulunduğu durumla kendini özdeşleştirmektedir. “*Meslek ve Gaye*” başlıklı yazı “*Mütareke tatbikatının Türklere gösterdiği acı*” durumu okuyucusuna Türk milletinin karşılaştığı olumsuz bir durum olarak dile getirmektedir.

İntibah

İntibah gazetesinin mevcut sayılarında, milliyetçi herhangi bir söyleme rastlanmamıştır. Gazetenin 26 numaralı sayısının başyazısında “Hayatı yedi yüz seneye tekarrüb iden hükümetimizin” ifadesi yer almakta ve bu ifade de kolektif belleğe göndermede bulunmaktadır. Bunun dışında yine aynı sayıda “Türk” ifadesine sadece bir yerde rastlanmıştır. Türk kelimesini anlam olarak karşılayacak “millet” kelimesine bazı yerlerde rastlandığı halde, kelimenin ilk kullanım anlamını yani Arapça’daki ‘aynı dine mensup kimseler’ anlamını mı yoksa günümüzde Türkçe’de kullanılan ‘aynı ırka mensup kimseler’i mi işaret ettiği hususunda ikilemde kalınmıştır. Nitekim “millet” kelimesi Türkçe’ye Arapça’dan geçmiş bir kelimedir. Millet kelimesinin bugünkü kullanılış anlamı, esas itibariyle taşımakta olduğu mana, Arapça’dan ziyâde Türkçe’dedir. Arapça’da bunun yerine kullanılan kelime “eş-şa’bu”dur. Şa’bu’l-Arab (Arap Milleti), Şa’bu’t-Türk (Türk Milleti) gibi (Hocaoğlu, 2007: 5). Buna dayalı olarak *İntibah* gazetesinin milliyetçi söyleminin çok zayıf olduğu kanaatine varılmıştır.

Görüldüğü üzere *İbret* ve *Öğüd* gazeteleri söylemlerini milliyetçi bir çizgide inşa etmişlerdir. Buna mukabil *İntibah* gazetesinin milliyetçi bir söyleme sahip olduğunu söylemek biraz güç gözükmektedir. Bu çerçevede *İntibah* gazetesinin diğer iki gazeteden farklılığın ortaya koyduğu ifade edilebilir.

4. 2. 2. Gazetelerin Siyasî Söylemi

Millî Mücadele Dönemi'nde de basın, siyasî anlamda kullanılabilen bir güç konumunda görülmüş ve belli amaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. İttihad ve Terakki Fırkası'nın, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın hatta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin –ki seçimler neticesinde Büyük Millet Meclisi'ni oluşturmasından ötürü siyasî bir yönü vardır- basın yayın organlarını siyasî bir propaganda aracı olarak kullandıkları bilinmektedir. Nitekim siyaset, toplumsal yapıda ortaya çıkan ve orada cereyan eden, her zaman diliminde ve dünyanın her yerinde karşılaşılan evrensel bir fenomendir (Yayla, 2003: 6). Buradan hareketle, Millî Mücadele Dönemi'nde Konya'da *Öğüd*, *İntibah* ve *İbret* gazetelerinin yayınlarını belli bir siyasî yönelime göre kurguladıkları ve bu anlamda taraftarı oldukları siyasî oluşumun propagandasını ve karşıtı oldukları oluşumlara karşı nasıl bir söylem ürettikleri incelenmiştir.

Gazetelerin siyasî söylemlerinin ne olduğunu ortaya çıkarmak adına metinlere şu sorular yöneltilmiştir:

- a) Siyasî oluşumlar/partiler hangileridir?
- b) Siyasî oluşumların/partilerin durumları, hangi bağlamda anlatılmaktadır?
- c) Hangi taraflar arasında çatışmalar mevcut ve bu çatışmalar nasıl açıklanmaktadır?
- d) Metinlerde ne tür sözcükler kullanılmaktadır?

Bu sorular ışığında, siyasî oluşumlar/partiler gazetelerin söylemlerinde “Biz” ve “Onlar” olarak konumlandırılmışlardır. Nitekim ideolojik iletişim amacıyla söylem kurgulanırken kullanılan strateji dört yönelimden oluşmaktadır. Bunlar: a) “Biz”e dair olumlu bilgiyi vurgula, b) “Onlar”a dair olumsuz bilgiyi vurgula, c) “Biz”e dair olumsuz bilgiyi kullanma, d) “Onlar”a dair olumlu bilgiyi kullanma (van Dijk, 2003: 57) şeklindedir. Bu şemadan hareketle “Biz”i olumlu, “Onları” olumsuz bir çerçevede sunan söylemlerin nasıl kurgulandığına odaklanılmıştır. Biz ve Onlar konumlandırılırken ne tür sözcüklerin seçildiği dikkate alınmış olup gazetelerin söylemlerini bu doğrultuda nasıl inşa ettikleri incelenmiştir.

İntibah

İntibah'ın 1 numaralı sayısındaki başyazı, kendi çıkış sebebini açıklar mahiyette kaleme alınmıştır. Bu hususla ilgili olarak yazı, gazetelerin önemine vurgu yaparak toplum ile yönetim arasında köprü vazifesi gördüklerini belirtir. Yazının devam eden bölümlerinde, “onlar” olarak konumlandırılan İttihad ve Terakki ismi her ne kadar da zikredilmese de yazıdan işaret edilenin İttihad ve Terakki yönetimi olduğu anlaşılmaktadır. Yazı, İttihat ve Terakki yönetimine atfen kullanılan “*daima memlekette bir ekalliyet, azîm bir ekseriyeti, bu ekseriyetin fikir ve kanaatine riayet etmeyerek idare etti*” ifadesi ile İttihat ve Terakki yönetiminin toplumun fikir ve kanaatine uygun olmayan bir yapıda olduğunu, buna bağlı olarak toplumla bütünleşmeyen bir yapısının bulunduğu mesajını vermektedir. Yazının devamında kullanılan “*baş bedene uymadı*” ifadesi, toplum yapısıyla yönetimin birbirine uymayan bir yapıda olduğunu devam eden cümlelerle birlikte sezdirmektedir. Dolayısıyla yönetimi olumsuz bir çerçevede gösterme eğilimi taşıyan ve yönetimin toplumdan farklı bir yapıda olduğu mesajıyla İttihad ve Terakki “Onlar” olarak konumlandırılmıştır.

Gazetenin 2 numaralı sayısında kaleme alınan “*Ağabeylerimiz*” adlı başyazıda, yaşanmakta olan bir kalem kavgasına değinilmektedir. Yazının bitimine, gazete yazarının adını koymak yerine “*İntibah*” ismini yerleştirmiştir. Bununla gazete, yazıdaki ifadelerin kendi yayın politikası doğrultusunda olduğu mesajını vermektedir. Yazıda gazetenin taraftarı olduğu görülen Hürriyet ve İtilaf Fırkası’na karşı çıkarılan muhalif yayınlar eleştirilmektedir. Gazete İttihadçı kimliğiyle bilinen *Tanin* (İnuğur, 2002: 347) gazetesini, “*serencamımızı hazırlayan kuvvetin desais-i melanetkaranesi*” olan İttihat ve Terakki yönetimini, içinde bulunulan mevcut durum ve geçmişte yaşanan olumsuz durumlarla bir çerçevede sunmaktadır. Yazı, *Tanin* gazetesinin, bir zamanlar böyle bir kavga başlattığını ve bu kavgada “*bu günkü gibi bir tarik-i cidal-ı müfsidat açmıştı, açmıştı ama ne zehirler saçmıştı*” ifadesi ile okura gazeteyi hem İttihat ve Terakki ile bağlantısından ötürü hem de “kavgaya sebep olan bozgunculuğu” yüzünden olumsuz bir çerçevede sunmuştur. “*Nice nice fecayi’ (bela) icadına imkân buldular. Otuz Bir Martlar mı dersin neler neler! Bu mekr-i iblis*” ifadesi ile geçmişte yaşanan olumsuzluklara göndermede bulunan *İntibah*, bu olumsuzlukların müsebbibini İttihat ve Terakki Fırkası ile onunla aynı fikirde olan gazeteler şeklinde göstermektedir.

Yaşanan tartışmanın, Hürriyet ve İtilaf Fırkası’nın “*mevki-i iktidara gelmesi*” neticesinde çıktığını vurgulayan gazete, Hürriyet ve İtilaf Fırkasını “*tedvir-i umura muktedir bir fırka olduğuna hüküm ederiz*” ifadesi ile açıktan desteklemekte buna karşı olanları ise “*muhteris kanlı dimağlar*” olarak olumsuz bir biçimde sıfatlandırmaktadır.

İntibah, 4 numaralı sayısının “*Kabine*” başlıklı yazısında İttihat ve Terakki Fırkası’nı “*efsunengiz (büyülü) ocak*” “*hizb-i meş’um*” ve destekçilerini de “*sergerde* (kötü işlerde elebaşı olan, başıbozuk)”, “*yağmageran* (çapulcu)” olarak sıfatlandırıp olumsuz bir çerçeve içinde sunmaktadır.

Gazete, halkın İttihat ve Terakki’den “*kurtulma*” durumunu “*selamet*” olarak nitelendirmiştir. Buna mukabil, Hürriyet ve İtilaf’ın “*mevki-i iktidara geçmesi*”ni halk nezdinde kabul görülmüş bir vaziyette sunan gazete, halkın bu durum karşısında mutlu olduğunu ve “*herkes sahife-i amâli sağından verilmişçesine pür sürur koşuyor*” şeklinde ifade etmektedir. Hürriyet ve İtilaf’ın iktidar olması “*ufkumuzda his olunmayan bir maneviyat-ı nura nur memleketin hâk ve eflâkini dolaşıyordu*” şeklinde ifade edilerek Hürriyet ve İtilaf olumlanmıştır.

İntibah, söylemini kurgularken İttihat ve Terakki’yi olumsuz bir çerçevede sunmuş ve yazılarını bu söylemle inşa etmiştir. Buna mukabil Hürriyet ve İtilaf Fırkası’nı daima olumlayan bir çerçevede sunan gazete, partinin aynı zamanda propagandasını yapan söylemler inşa etmiştir.

Öğüd

Gazetenin 321 numaralı sayısının “*Etrafımız ve Yolumuz*” adlı başyazısında, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinden Refet Bey’in kimi icraatlarına değinilmiştir. Refet Bey’in icraatlarını “*umumi ve vatani*” olarak addeden gazete, Refet Bey ve yanındakileri “*memleketin mukadderatını tayinle meşgul büyük*

zekâlar” olarak göstererek bu kişilerin giriştikleri işin ciddiyetini “*memleketin mukadderatı*” olarak okuyucuya iletmektedir. Dolayısıyla gazete, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ni açık bir biçimde Refet Bey’in şahsında destekler bir tavırla mesajını oluşturmuştur. Yazının devamında Konya heyetinin, (Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kastediliyor) Ankara’ya gidişini haber veren gazete, heyetin Ankara’da yapacakları icraatları “*vatan için hayırlı neticelerle vazifesini ikmal edecektir*” ifadesiyle belirtip, okuyucuya cemiyeti olumlu bir çerçevede sunmaktadır.

Öğüd, 341 numaralı sayının başyazısını “*Yeni Oyunlar*” başlığıyla sunmaktadır. Yazının içeriğine göre millî birliği bozucu bazı oyunlar oynanmaktadır. Gazete, bu oyunların sorumlusu olarak Hürriyet ve İtilaf’ın başkanı Ferid Paşa’yı göstermektedir. Ferid Paşa’nın beceriksizliğine dair kurguladığı “*Ferid Paşa beceriksiz bir at canbazı gibi çürük bir ip üzerinde acemi adımlarla yeni, fakat çirkin oyunlar oynamak istiyor*” ifadesiyle Ferid Paşa’nın giriştiği işin mukavemetini çürük bir ipe benzetmekte ve giriştiği bu işi, “*çirkin oyunlar*” ifadesini kullanarak okuyucuya sunmaktadır. Hedefi doğrudan olumsuz bir çerçevede sunan bu ifadeler, okuyucu nezdinde kötü imaj oluşturmayı amaçlamaktadır.

Gazetenin oyunların içeriğine dair verdiği bilgiler özetle şöyledir: İstanbul ile Anadolu arasında bir çekişmenin yaşandığı bilgisi verilmektedir. Bunun yanı sıra “... *hain Damad ve şürekâsı*” şeklinde, olumsuz bir çerçevede sunduğu Ferid Paşa ve çevresindekileri, İngilizlerle işbirliği halinde göstererek, İngilizlere hizmet eden bazı fetvalar hazırlayan kimseler olarak okuyucuya tanıtmaktadır. Gazete, hedefindeki kimseleri, İngilizlerle yani “*Öteki*” ile işbirliği yapan kimseler olarak okuyucu nezdinde şu ifadelerle olumsuzlaştırır: “*Ferid Paşa ve yaranı bu kadar adi ve vicdansızca kirli oyunlara başladılar*”.

Gazete, elimizde mevcut sayılarından anlaşıldığı kadarıyla Meclisle ilgili hemen her bilgiyi sayfalarına taşımıştır. *Öğüd*, 347 numaralı sayısında yine Büyük Millet Meclisi’yle ilgili olarak Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun meclisten geçtiği bilgisini vermektedir. Kanun kapsamına giren kişileri “*yazık ki içinde kendi nan ve ni’metiyle büyümüş, kendi menbalarından içmiş, kendi rüzgârlarıyla okşanmış insanları, mel’un emeller peşinde dedikodular, fitne ve fesatlarla kirli maksadlar için uğraşır görüyor*” ifadesiyle tanımlayarak, bu kişileri düşman emellerine hizmet edenler olarak olumsuz bir çerçevede sunmaktadır. Ferid Paşa ve beraberindekileri bu kanun kapsamında gösteren *Öğüd*, “*Ferid Paşa ve avanesinin bu memleketle zerre kadar alakası olmadığını*” belirterek okuyucu nezdinde dışlamaya çalışmakta ve bu yönde bu kişilerle ilgili olarak olumsuz bir çerçevede mesajını kurgulamaktadır.

Yine gazetenin 348 numaralı sayısının “*Vekiller*” başlığıyla çıkan başyazısında, yapılan Büyük Millet Meclisi seçimlerine değinilmiştir. Memleketteki idari boşlukla ilgili sorunun giderilmesini “*intihab edilen icra vekilleri işte bu mühim boşluğu doldurarak, memleketin bütün idaresini bu günden itibaren ellerine almış bulunuyorlar*” şeklinde duyurmakta ve bu vekillerin yaptıkları işin önemini vurgulamak için ‘mühim boşluğu doldurmak’ ifadeleriyle okuyucuya olumlu bir çerçeve içinde mesajını sunmaktadır. Seçilen vekilleri “*vatanın saadet ve istikbali için vakf-ı hayat ederek çalışmakla iştihar etmiş zevattan müteşekkil heyet*” olarak tanımlayan gazete, vatanın geleceği için hayatlarını bu amaca

hasreden kişiler olarak tanıttığı vekilleri, okuyucu gözünde fedakâr kimseler olarak yüceltmektedir. Yazının son cümlesinde gazete, bir saygı ve teşekkür ifadesi olarak “*Muhterem vekilleri tebrikle müşkil olduğu kadar şerefli olan vazifelerinde muvaffak olmalarını Cenab-ı Hak’dan tezerru’ eyleriz*” şeklinde sunmaktadır.

İnceleme, *Öğüd* gazetesinin elimizde mevcut sayıları üzerinden yapılmıştır. Buna göre; *Öğüd*, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ni açık bir biçimde desteklemiş ve buna mukabil Ferid Paşa’ya ve Hükümeti’ne muhalif bir söylem oluşturmuştur. Talat ve Enver paşalara, İttihad ve Terakki Cemiyeti’ne ve cemiyete dair bilgilere, görebildiğimiz sayılarda hiç yer verilmemiş olması düşündürücüdür ki söz konusu yıllarda İttihad ve Terakki Fırkası’nın uzantıları mevcuttur.

İbret

İbret gazetesinin elimizde mevcut bulunan tek yaprağında herhangi bir siyasi söyleme rastlanmamıştır. Ancak Önder’in (1949: 27) belirttiğine göre *İbret*, Millî Mücadele hareketini desteklemiş bir gazetedir.

4.2. 3. Gazetelerin Dinî Söylemi

Millî Mücadele Dönemi Konya’sında yayın yapan gazeteler toplumsal olarak bütünleşme aracı olan dine, söylemlerinde yer vermişlerdir. İnceleme kapsamına alınan *İntibah*, *Öğüd* ve *İbret* gazetelerinin söylemlerini inşa ederken dinî kavram ve referanslara yer vermiş oldukları görülmektedir.

Nitel metin çözümlemesi yapılan analiz kısmında, dinî terimlerin kullanım sıklığı, dinî müeyyide anlamı barındıran sözcüklerin kullanımı ve hangi taraflar arasında çatışma olduğuna odaklanılmış olup, bu sözcüklerin hangi bağlamda ve hangi amaçla kullanıldıklarına dikkat edilmiştir.

İbret

Gazetenin elimizde mevcut bulunan 31 numaralı tek yaprağındaki başyazıya göre taraflar, Müslümanlar ve Ecnebler olarak konumlandırılmıştır. Nitekim içinde bulunulan durumda, yaklaşan tehlike, “*ecanibin hakaret çizmeleri*” altında ezilmek olarak belirtilmiştir. Gazete, yapılan saldırıları ve saldırıların engellenmesi hususundaki çareyi, Kur’an-ı Kerim’den iki ayete “*Cenab-ı Hak bize “Allah’ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar⁴ ...” ve “Allah’ın Rahmeti’nden ümit kesmeyiniz⁵” buyuruyor. Dinimiz bize azmi ve cezmi emrediyor*” şeklinde atıfta bulunmuştur. Yazı, içinde bulunulan durumdan kurtulmanın yolunu dinî metinlere göndermede bulunarak, okuyucusunu Allah’a yönelme yönünde verdiği mesajla uyarılmaktadır. Düşmana karşı yapılacak olan mukavemetle birlikte gazete, okura “*Yarın mahşerde huzur-u İlahiyeye, huzur-u peygamberiyeye ... devleti düşmana çiğnetmiş bir millet olarak çıkmayacaksınız*” ifadelerini kullanarak ölümden sonraki sürece göndermede bulunmuştur. Nitekim gazete, düşmanın yapmak istediklerini “*üç yüz milyon Müslümanın son ümidi olan nur-u hilafet ve bin*

⁴ Tevbe Suresi (9), 32.

⁵ Zümer Suresi (39), 53.

dört yüz senelik İslamiyet'in hilafeti söndürülmek istenilirken" ifadeleri ile İslam'ı temsil eden hilafet makamının "nur"unun söndürülmek istendiğini okura iletmektedir. Düşmanın yaptıklarını "dindaşlarımıza saldırdılar" "İzmir ve Aydın Müslümanlarının hun-u şehadetleri etrafı kanlara boyadı" şeklinde okura iletmesi, "Biz"den olana yapılan saldırıyı ifade etmektedir. Gazete, Müslümanların üzerine düşen vazifeleri yerine getirmemeleri durumunda "nur-u İslamiyet'in şaşa-ı tezahüratı da birlikte sönecektir" ifadesiyle uyarmakta ve okur üzerinde bir tür korku oluşturmaktadır.

Görüldüğü üzere *İbret*, Müslüman ve Ecnebi olarak karşılıklı konumlandığı grupların durumlarını, dini terimleri kullanarak okuyucusuna sunmuştur.

İntibah

Gazete, 1 numaralı sayısında yer alan, bir gazetenin çıkış amacını ve yapması gerekenleri anlattığı yazısına "Namı Akdes Hazreti Rabb-i Yezdân ve Ruhaniyet-i Cenab-ı Eşref-i Peygamberânın berekât ve nefahâtına mütevessilen intişara başlayan..." ifadesi ile başlamaktadır. Allah ve Peygamberini yücelten giriş cümlesi ile gazete, daha ilk sayısı ile birlikte dinî yönünü vurgulayan bir mesajla okurun karşısına çıkmaktadır. Bununla birlikte yaşanan olumsuzlukların müsebbibi olarak gördüğü İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni İlahi kanuna aykırı işler yapmakla suçlayıp olumsuz bir çerçeveye yerleştirmektedir.

İntibah 2 numaralı sayısındaki başyazıda, kalem kavgalarına değinmektedir. Gazete, bu kavganın bitirilmesi hususunda taraflar arasında arabulucu olmaya çalışmaktadır. Böyle kalem kavgalarının daha önceden de yaşandığı uyarısını yapan gazete, İttihadçı kimliğiyle bilinen *Tanin* gazetesinin birçok değere sataştığını yazarak "Şeriat, İslamiyet, meslek-i ilim vesaire ne kadar mukaddesat, milleti çıldırtacak ne kadar şeair var ise cümlesine birden çatmış idi" hatırlatmasını yapmaktadır. Dolayısıyla *Tanin*'in mukaddes değerlere savaş açan bir gazete olması, İttihadçıların da aynı yapıda oldukları mesajını barındırmaktadır. Gazete, okur nezdinde mukaddes değerlere saygı duyulması gerektiği mesajını, karşıtı olduğu kesimlerin bu değerlere saygılı olmaması üzerinden vermektedir.

Gazete, 4 numaralı sayısındaki başyazıda İttihad ve Terakki'nin iktidardan düşmesi neticesinde yaşanan gelişmelerden bahsetmektedir. Hürriyet ve İtilaf'ın iktidara geçmesinin halk arasında sevinçle karşılandığını "herkes sahife-i amâli sağından verilmişçesine pür sürur koşuyor" ifadesi ile belirtmektedir. "Amel defterinin sağından verilmesi" İslam inancına göre⁶, ölümden sonra yaşanacak olan hesap gününde, hesap gününe iman eden ve buna hazırlıklı olanlara nasip olacaktır. Nitekim gazete, bu ifadeyi kullanırken okuyucularına Hürriyet ve İtilaf'ın iktidarına sevinenleri "amel defteri sağından verilenler" olarak konumlandırmaktadır.

Gazete, 9 numaralı sayısındaki başyazıda medrese öğrencilerinin ve öğreticilerinin askere alınmasıyla ilgili olan kanunu eleştirmektedir. Nitekim gazeteye göre medrese öğrencisi ve öğreticileri İslam dinine

⁶ "Kitabı sağ tarafından verilen: Alın, kitabımı okuyun; doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum, der. Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennette hoşnut kalacağı bir hayat içindedir. (Onlara denir ki:) Geçmiş günlerde işlediklerinize (iyi amellerinize) karşılık, âfiyetle yeyin, için." (Hâkka, (69): 19-20-21-22-23-24)

hizmet eden kimselerdir ki Osmanlı toplumu tarafından saygıya layık görülmektedirler. *İntibah*, uygulamanın yanlış olduğunu Kur'an-ı Kerim'den ayetleri bu yanlışlığın delili olarak göstermektedir ve Kur'an-ı Kerim'in "*ulum-u şer'iyye talebesi*"nin askerlikten muaf olduğunu bildiren hükmünü sütunlarına taşımıştır. Halk arasında dine ve dinin metinlerine duyulan saygı mucibince gazete, "*Kur'an-ı Kerim'in gayet şedid bir tarz-ı belagatle ilan buyurduğu*" bu hususu okuruna sunmaktadır.

Görüldüğü üzere *İntibah* yazılarının söylemini dinî bir söylem ve İttihad Terakki karşıtlığıyla birlikte ele almaktadır.

Öğüd

Gazete, 286 numaralı sayısının baş sayfasını Meclis tutanağına ayırmıştır. Bu tutanakta mecliste Rauf Bey'in yapmış olduğu bir konuşma yer almaktadır. Buna göre Rauf Bey, yaşanalar hakkında bilgi verirken "*birçok İslam nüfusu katledildi*" şeklinde bir bilgi vermektedir. Osmanlı toplumunu "*ahali-i İslamiye*" olarak nitelendiren Rauf Bey, her iki durumda da din vurgusunu yapmaktadır. Meclisin bazı çalışmalarına değinen Rauf Bey, yapılan işleri "*ümmet-i İslamiye'nin şükranını celb eyler*" ve "*Cenab-ı Hak muvaffak eylesin*" temennisiyle dinî bir söylem içinde iletmektedir. Dolayısıyla gazete, bu meclis tutanağını sayfasına taşıdığı için de Rauf Bey'le aynı doğrultuda düşünmektedir.

Öğüd, 312 numaralı sayısında yukarıda da değinildiği üzere yaklaşan düşman tehlikesini haber vermektedir. Buna göre herkes "*vazife-i diniye*"sini yerine getirmek durumundadır. Bunu yapmayanların durumunu "*Müslüman değil insanlıkla bile alakası yok*" ifadesiyle bildirmektedir. Gazeteye göre bu amaç uğrunda çalışmayanlar din dışı sayılmaktadır.

Gazete, 367 numaralı sayının baş sayfasını "*Cemiyet-i Celile-i İslamiye*" isimli dini kurumun beyanatına ayırmıştır. Dolayısıyla gazete, dinî kimliğini vurgulamaktadır. Beyanat "*Euzu Besmele*" ile başlamaktadır. Nitekim dinî mahiyeti olan metinler böyle başlamaktadır. Düşmanları ve onlara yardım edenleri, dinî açıdan aşağılayıcı ifadeler olan "*gâvur*" ve "*Müslüman suretinde kâfirler*" olarak konumlandırmıştır. Yazıda, Hıristiyan düşmanların amacı, "*Fatih Camii'ni, Ayasofya Camii'ni kilise yapmak Müslümanları İstanbul'dan koğmak*" şeklinde konumlandırılmıştır. Nitekim İslam dininin İstanbul'daki meşhur ibadet mekânlarının başına gelebilecek tehlikeden bahsedilerek, okura buna engel olunması yönünde fikir iletilmektedir. Müslümanlara yapılan kötü muamelelerden örnekler verilen yazıda, yaşanan bu olumsuzlukların giderilmesi noktasında "*Müslümanlar derhal Ankara'da toplandılar. Her vilayetten halkın büyükleri geldi. Büyük Millet Meclisi'ni açtılar. Memleketimizi kurtarmak için ne yapılmak lazım ise yapmağa başladılar*" haberi ile Ankara'da teşekkül eden meclisin, Müslüman kimliğine vurgu yapılmakta ve "Biz"den olduğu mesajı okura iletilmektedir. İngilizlerin, "*bin türlü planlar uydurarak öteden beriden toplayıp aldattıkları zavallular*" olarak konumlandığı ülke içindeki "*hain*"lerin, Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi'ni dağıtmak niyetinde oldukları mesajı verilmektedir. Bundan gaye, "*Müslümanları birbirine kırdırarak memleketi Rum ve Ermenilere vermek*" olarak konumlandırılan mesajla okura, "*elinizle kendi memleketinizi vermeyiniz*" uyarısı

İşliyen

yapılmaktadır. Bunun için Millet Meclisi'yle birlikte çalışmak gerektiği “*Allah'a, Peygamber'e, Padişah'a itaat edenler Büyük Millet Meclisi'nin emrine tabi olurlar*” mesajı, dinî bir gereklilik şeklinde verilmektedir. Yazının devamında Millet Meclisi'ni ve onun için çalışanlarla bu yönde muhalif tavır sergileyenleri, “*Allah bu millet ve bu din için çalışanları aziz etsin. Din ve devlete düşman olanları da kahretsin*” şeklinde karşılıklı konumlandıran gazete, bu yönde dinin mükâfat ve müeyyide söylemlerini kullanmıştır. Yazı dinî içerikli temennilerle son bulmaktadır.

Görüldüğü üzere *İbret*, *İntibah*, ve *Öğüd* gazeteleri söylemlerini inşa ederlerken dinin bütünleştirici yönüne vurgu yaparak kendi politik çizgilerini desteklemesi adına bu yönde bir söylem geliştirmişlerdir.

Sonuç

İdeoloji, bireyin düşünce dünyasını ve davranışlarını şekillendirmede etkili bir konuma sahiptir ve bu şekillendirmeyi gerçekleştirme noktasında söyleme ihtiyaç duymaktadır. Söylem ve ideoloji birbirine dolayımlanmış bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır.

Söylemin hızlı bir biçimde geniş bir alanda yayılmasını sağlayan araçların başında basın yayın organları gelmektedir. Toplumu etkileyen ve yönlendiren araçlar arasında önemli bir yere sahip olan basın yayın araçları, sahipliğinde buldukları gücün söylemlerini topluma iletirken belli bir ideolojik duruş sergilemektedirler. Basın yayın araçları, söylemlerini kimi zaman kendi menfaatleri çerçevesinde hazırlamakta ve bireyleri bu menfaatlerin gerçekleştirilmesi noktasında kullanmakta, kimi zaman ise kendi menfaatleriyle de uyuşan ve toplumun yararına da olabilecek şekilde hazırladıkları söylemlerle topluma yol göstermekte ve rehberlik yapabilmektedir.

Toplumu, olumsuz manada etkileyen durumlardan biri olan savaş gibi olağanüstü durumlarda, kitleleri belli bir fikir etrafında toplayarak onlara, karşılaşılan durumla mücadele etme noktasında dayanışma ve bir araya gelme fikrini verme işlevine sahip olan basın yayın araçları, bu dayanışma ve bir araya gelme fikrini belli söylemler halinde topluma iletmektedir. Bu anlamda basın yayın araçları, toplumsal dayanışma ve birleşme fikri etrafında topladığı bireyler aracılığıyla savaşın seyri üzerinde dahi etkin bir işleve sahiptir. Nitekim Millî Mücadele Dönemi'nde yayın yapan basın yayın araçları, bu manada etkili bir konuma sahip olmuşlardır. Çalışma kapsamında incelenen Millî Mücadele Dönemi Konya basınından *İbret*, *İntibah* ve *Öğüd* gazeteleri toplumu kendi ideolojileri etrafında birleştirme ve bütünleştirme noktasında etkilemeye çalışmışlardır. Çalışmada söz konusu gazetelerin toplam 21 sayısındaki başyazıları ve başyazı mahiyetindeki yazıları, söylem analizi yöntemiyle incelenmiş olup milliyetçi, siyasî ve dinî söylem açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Milliyetçi söylemin incelendiği bölümde değerlendirmeye tabi tutulan *İbret* gazetesinin, milliyetçi söylemi, kendini metnin giriş cümlesinde ele vermektedir. Millî kimliğe ve onu çağrıştıran sözcüklere, millî kimliğin yüceliğine ve bu yüceliğin kaynağına, kolektif belleğe, öteki olarak konumlandırılan düşman millî kimliğine dair yapılan göndermelerle milliyetçi bir söylem halinde inşa edilen metinde,

okur üzerinde belli bir etkinin amaçlandığı gözlenmektedir. Düşman olarak konumlandırılan millî kimlikle çatışmanın sebeplerini ve haklı yönlerini irdeleyen bir biçimde kaleme alınan yazı, bu hususta okurdan kendini konumlandırması gerektiği mesajını barındırmaktadır.

Öğüd gazetesi de yine *İbret* gazetesi gibi milliyetçi söylemini, millî kimliği yüceltici ifadelerle, kolektif belleğe yapılan göndermelerle, düşman olarak konumlandırılan millî kimliğin (İngilizler) yaptığı “zulüm” ve “işkencelere” göndermelerde bulunarak ve millî birlik ve beraberlik mesajları vererek inşa etmiştir. Yer yer karşılıklı olarak konumlandığı millî kimliklere yönelik kullanılan sözcükler, milliyetçi söylemin yoğun bir şekilde metinlerde yer edindiğini gözler önüne sermektedir.

İbret'te yer alan milliyetçi söylemlere benzer söylemler, *Öğüd* gazetesinde de kendini ele vermektedir. “Onlar” olarak konumlandırılan düşmanların olumsuz bir çerçevede sunulmasına karşın, “Biz” olarak konumlandırılan *Türk* millî kimliğinin olumlanmasına ve yüceltilmesine yönelik ifadelerle sık sık rastlanmıştır. Öte yandan, düşman ile iş birliği yapanlar olumsuz ve aşağılayıcı ifadelerle gazetelerin söylemlerinde yer bulmuş ve bu kimselerin ‘Türklük’le alakalı kimseler olamayacağı vurgusunun, yoğun bir şekilde söylemlerde yer aldığı gözlenmiştir.

Öğüd ve *İbret* gazetelerinin aksine *İntibah* gazetesinin milliyetçi söylemi çok belirgin değildir. Elimizde bulunan sayılarda sadece bir yerde millî kimliğe göndermede bulunulmuştur. Bununla birlikte gazetede, kimi yerlerde geçen “millet” kelimesine rastlanmasına rağmen, kelimenin ilk anlamını çağrıştırdığı için ikileme kalınmıştır.

İntibah gazetesinin milliyetçi söyleminin zayıf olmasının aksine siyasî söylemi güçlü bir şekilde kendini hissettirmektedir. Siyasî açıdan desteklediği Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin açık bir biçimde propagandasını yapan gazetenin, bu partinin rakibi olarak konumlandığı İttihad ve Terakki Partisi ve yönetimini olumsuz bir çerçevede sunduğu gözlenmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu savaş halinin tek sorumlusu olarak gördüğü İttihad ve Terakki Partisi ve yandaşları, gazetenin söyleminde okura olumsuz bir çerçevede sunulmuştur. İttihad ve Terakki'nin yönetimden düşmesini ve yerine Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin geçmesini memnuniyet ifadeleri ile okuruna duyuran gazete, yaşanan tüm olumsuzlukların sebebini İttihad ve Terakki Partisi'nin “kötü” yönetimine bağlamaktadır. Buna mukabil, Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin yönetime gelmesiyle bütün sıkıntıların biteceğini savunan gazete, okurdan partiye destek vermesi yönündeki söylemlerini olumlu bir çerçevede içinde sunmaktadır. Gazete, “Onlar” olarak konumlandığı İttihad ve Terakki'yi, olumsuz bir çerçevede okurlarına sunmuştur. Buna karşın “Biz” olarak konumlandırılan Hürriyet ve İtilaf Partisi ve destekçileri, olumlu ifadelerle gazetenin söylemlerinde yer almıştır.

Öğüd gazetesi, “Biz” ve “Onlar” karşıtlığını iki açıdan söyleminde kullanmıştır. Buna göre: Kuva-yı Milliye/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve destekçilerinin “Biz” olarak konumlandırıldığı; Avrupalı devletler ve ülke içinde Kuva-yı Milliye'yi/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin karşıtlarının “Onlar” olarak konumlandırıldığı gözlenmiştir. Yine Kuva-yı Milliye/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, yüceltici ve

olumlayan ifadelerle sunulurken, Avrupalı devletler ve Kuva-yı Milliye aleyhtarları, alçaltıcı ifadelerle olumsuz bir çerçevede sunulmuştur. Bununla birlikte *Öğüd*'ün, ilginç bir şekilde ülke içinde etkin bir güç konumundaki İttihad ve Terakki'ye muhalif ya da onu destekleyici hiçbir söylem kullanmadığı gözlemlenmiştir.

İbret gazetesinin incelemeye alınan metninde herhangi bir siyasî söyleme rastlanmamıştır. Bu durum *İbret* gazetesinin siyasî eğiliminin ne olduğu hususunda bir fikir yürütülmesine engel teşkil etmiştir. Ancak Önder (1949) *Konya Matbuatı Tarihi* adlı eserinde *İbret* gazetesinin Kuva-yı Milliye/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti destekçisi olduğu yönünde bilgiler vermektedir.

Her üç gazetenin, dinî söylemi yoğun bir biçimde kullandıkları gözlenmiştir. Gazeteler, dinî söylemlerini toplumu birleştirme ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme aracı olarak söylemlerinde kullanmışlardır. Aynı zamanda dinî söylemleri kendi fikirlerine destek mahiyetinde inşa ettikleri söylenebilir.

İbret, yaşanan savaş durumunun altında yatan etmeni bir din savaşı olarak görmekte ve okurlarına bu anlamda bir söylem inşa ederek mesaj vermektedir. “Onlar” olarak konumlandığı diğer dinden olan Avrupalıların “Biz” ile savaşıma sebebini dinî olarak görmüş ve bu anlamda dinî bir söylem geliştirmiştir.

Benzer şekilde *Öğüd* gazetesinin de yaşanan savaş durumunu din ile ilişkilendirerek bu yönde dinî bir söylemi inşa etmeye çalıştığı gözlenmiştir. Dinî otoritelerin görüşlerine de gazetesinde yer veren *Öğüd*, bu anlamda toplumsal yapıdan farklı olmadığı mesajını söylemine yerleştirmiştir. *Öğüd*, “Biz” ve “Onlar” konumlandırmasını yine hem ülke dışına hem de içine yönelik olarak inşa etmiştir. Buna göre Avrupalı devletlerle mücadele ve ülke içindeki Kuva-yı Milliye/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti aleyhtarlarını bir tutarak “Onlar” olarak konumlandırmış ve bu anlamda “Onlar”’a karşı son derece sert bir üslupla dinî söylemini inşa etmiştir. Buna mukabil “Biz” yine Kuva-yı Milliye/Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak dinî söylem desteğiyle olumlu bir çerçevede sunulmuş ve gazete haklılığını dinî söylem ile desteklemiştir.

Öğüd gazetesinin dinî söylem olarak konumlandığı “Biz” ve “Onlar” kategorilendirmesine benzer şekilde *İntibah* da İttihad ve Terakki’yi dinî söylemine yerleştirmiştir. Bu anlamda dinî terimleri sık sık kullanmış ve İttihad ve Terakki’yi olumsuz bir çerçevede sunarak dinî söylem ile Müslüman olan okura haklılığını ispat etmeye çalışmıştır.

Yapılan inceleme her üç gazetenin de belli bir ideolojik yönü olduğunu ortaya koymuştur. İnceleme neticesinde söz konusu gazetelerin söylemlerini kendi ideolojik yapılarına göre inşa ettikleri gözlenmiştir. Nitekim gazeteler, mesajlarını bu doğrultuda oluşturmuş ve okura ilettikleri mesajlarla ideolojilerinin desteklenmesi noktasında çaba sarf etmişlerdir.

Kaynakça

- ARABACI, Caner (1991). Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri, Konya: Damla Matbaacılık ve Ticaret.
- ARABACI, Caner (1998). Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri 1900-1924, Konya: Konya Ticaret Odası Yayın No: 9.
- ARABACI, Caner, AYHAN, Bünyamin, DEMİRSOY, Adem ve AYDIN, Hakan (2009). Konya Basın Tarihi, Konya: Palet Yayınları.
- ARIK, Bilal (2009). Hrant Dink Cinayeti Haberlerini Söylemi, (Editörler: Mustafa Şeker ve Tülay Şeker), Terör ve Haber Söylemi, İstanbul: Literatürk, s. 241–289.
- AVANAS, Ahmet (1998). Millî Mücadele’de Konya, Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- AYHAN Bünyamin, (2007b). Osmanlı’dan Cumhuriyete Toplumsal Kimlik Oluşumunda Basının Rolü, (Ed. Arık, Bilal-Şeker Mustafa) İletişim Ötesi, Konya: Tablet Yayınları, s. 259-300.
- AYHAN, Bünyamin (2007a). Millî Mücadele’de Basın (Olağanüstü Durumlarda Propaganda), Konya: Tablet Kitabevi.
- BALCI, Şükrü (2007). Negatif Siyasal Reklâmlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 17. s. 73–103.
- BİNARK, Mutlu (2004). “Kosova’ya İnsani Yardım Operasyonu’nun (1999) Türk Gazetelerinde Sunumu ve Ulusal Söylenlerin Dolaşımı”. Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi (Der. Ç. Dursun) içinde. s.289-306, Ankara: Elips Kitap.
- BROWN, J. A. C. (2000). Beyin Yıkama (7. Baskı). Çev: Behzat Tanç, İstanbul: Boğaziçi Yayınları. Coşar, Ömer Sami (29/07/1962). Milli Mücadele Basını, Milliyet Gazetesi, s. 5.
- ÇELİK, Hilal ve EKŞİ, Halil (Yıl: 2008). Söylem Analizi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı: 27.
- EAGLETON, Terry (1996). İdeoloji, Çev: Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- ERDOĞAN, İrfan ve ALEMDAR, Korkmaz (2005). Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi, Ankara: Erk Yayınları.
- FISKE, John (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş, (Çeviren: Süleyman İrvan), Ankara: Ankara Bilim ve Sanat Yayınları.
- GÜL, Muammer, BAYRAM, Atilla ve HAKKOYMAZ, Oğuzhan (2003). Selçukludan Günümüze Konya’nın Sosyo-Politik Yapısı, Konya: Konya İl Emniyet Müdürlüğü Ar-Ge Yayınları No:1.
- GÜNER, Zekâi ve KABATAŞ, Orhan (1990). Millî Mücadele Dönemi Beyânnâmeleri ve Basını, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, sayı: 38.
- GÜNEŞ, Sadık (2001). Medya ve Kültür, Ankara: Vadi Yayınları.
- HOCAOĞLU, Durmuş (2007). Milliyetçilik ve Ulusalcılık I, İstanbul: Gündem Analiz Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 13. s. 4–8.
- İNÜĞÜR, M. Nuri (2002). Basın ve Yayın Tarihi (5. Baskı). İstanbul: Der Yayınları. s. 347.

- KARACA, Taha Niyazi (2004/1). Millî Mücadele’de Bozkır İsyancıları, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16. s. 169–190.
- KUR’AN-I KERİM (2008). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları/527, Kaynak Eserler/26.
- LULL, James (2001). Medya İletişim Kültürü, (Çeviren: Nazife Güngör), Ankara: Vadi Yayınları.
- MARDİN, Şerif (2000). İdeoloji, İstanbul: İletişim Yay.
- OKTAR, Lütfiye (2002a). Gazete Söylemlerinde İdeolojik Yapılar, (Derleyen: Semiramis Yağcıoğlu), 1990 Sonrası Laik-Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler (Disiplinler Arası Bir Yaklaşım), (2. baskı). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, s. 37-51.
- OKTAR, Lütfiye (2002b) Laik ve Anti-Laik Söylemlerde Biz ve Onlar Çatışması, (Derleyen: Semiramis Yağcıoğlu), 1990 Sonrası Laik-Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler (Disiplinler Arası Bir Yaklaşım), (2. baskı). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, s. 163-174.
- ÖNDER, Mehmet (1949). Konya Matbuatı Tarihi Matbaalar- Gazeteler- Dergiler- Muharrirler- Kitaplar, Konya: Ülkü Basımevi.
- ÖNDER, Mehmet (1971). Mevlana Şehri Konya, Ankara: Güven Matbaası.
- ÖNDER, Mehmet (1999). Türkiye Müzeleri, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ÖZER, Ömer ve DAĞTAŞ, Erdal (2003). Haber Söylemi: 11 Nisan 2001 Tandoğan Meydanı’ndaki, “Esnaf Toplantısı”nın Medyadaki Sunumu İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (Bölüm II), Sayı: 17. s. 281–302.
- ÖZKAYA, Yücel (1989). Millî Mücadele’de Basın (1919–1921), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi.
- SEVERİN Werner J. ve TANKARD James W. (1994). İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları, (Çeviren: Ali Atıf Bir ve N. Serdar Sever), Eskişehir: Kibele Sanat Merkezi.
- SHOEMAKER, Pamela ve Reese, D. Stephen (2002). İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi, (Derleyen: Süleyman İrvan), Medya Kültür Siyaset, Ankara: Alp Yayınevi.
- SÖZEN, Edibe (1999). Söylem (Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite, İstanbul: Paradigma Yay.
- ŞEKER, Mustafa (2007). Tekniği İçeriği Çalışan Profili Haber Kaynakları Ekonomi Politikası Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler, Konya: Tablet Yayınları.
- TUNAYA, Tarık Zafer (1995). Türkiye’de Siyasal Partiler 1859–1952, İstanbul: Arba Yayınları.
- UYANIK, Necmi; http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/uyanik_necmi.pdf, 30.04.2009.
- ÜŞÜR, Serpil Sancar (1997). İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme, Ankara: İmge Kitabevi.
- VAN DIJK, Teun (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım, (Hazırlayanlar, Barış Çoban, Zeynep Özarslan), Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji, İstanbul: Su Yayınları, s. 13–112.

VAN DİJK, Teun, (2005). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Der: Mehmet Küçük, Medya İktidar İdeoloji, (3. Baskı) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s. 315–362.

YAYLA, Atilla (2003). Siyaset Teorisine Giriş (3. Baskı). Ankara: Liberte Yayınları.

Sürelî Yayın

İBRET, 10 Teşrinievvel 1335/1919, S. 31, s. 1

İNTİBAH, 25 Şubat 1335/1919, Sayı 1. - İntibah, 19 Eylül 1335/1919, S.26.

ÖĞÜD, 25 Mart 1336/1920, S. 312-, s. 1.- Öğüd, 26 Mayıs 1336/1920, S. 699–1.